

بررسی جایگاه علوم انسانی در دوران شکوفایی تمدن اسلامی در بیت‌الحکمه

بهرام نوازی^۱، علی نوازی^۲

چکیده

فرهنگ‌ها و تمدن‌های هزاره‌ سوم میلادی، همگی وام‌دار قرن‌ها تلاش و کوشش بی‌پایان در جهت رشد و بالندگی خود و اقتباس علوم و فنون برای پیشرفت و ترقی میلیون‌ها میلیون پیروان خود بوده‌اند و در این راستا دوران‌های مختلفی از شکوفایی، ثبات و سکون و در برخی موارد اضمحلال را تجربه کرده‌اند. بر این اساس، حضرت محمد (ص) در شبه جزیره عربستان، تمدنی را پایه‌گذاری کردند که در حدود ۴ قرن پس از وفات ایشان، یکی از بزرگ‌ترین تمدن‌های بشری به حساب آمد. آیاتی که ایشان از جانب خدا آوردند همگی بر اهمیت علم دلالت می‌کردند. در آیه‌های چهار و پنج سوره علق خداوند در نقش بزرگ‌ترین معلم آنچه انسان نمی‌داند را با قلم به او می‌آموزد و نیز در اهمیت قلم که ابزار علم و دانش است همین بس که خداوند در قرآن به آن قسم یاد می‌کند. بر این اساس، قرن چهارم و پنجم هجری را می‌توان دوره طلایی اسلام یا عصر شکوفایی و ترقی اسلامی تعریف کرد، هنرمندان، فیلسوفان، دانش پژوهان، شاعران، جغرافی‌دانان، نویسندگان، بازرگانان و دیگر دانشمندان جهان اسلام، نقش به‌سزایی در رشد، پیشرفت و تکامل دانش‌ها و فنون از قبیل هنر، اقتصاد، صنعت، حقوق، ادبیات، فلسفه، جامعه‌شناسی و غیره ایفا کردند. سوال اصلی در این پژوهش این است که در این دوره سراسر اوج و شکوفایی تمدن اسلامی، علوم انسانی از چه جایگاهی برخوردار بوده است؟ در این مقاله از روش توصیفی — تحلیلی و همچنین منابع کتابخانه‌ای و اینترنتی برای جمع‌آوری داده‌ها استفاده شده است. این شواهد حاکی از آن است که در این دوره، متفکران اسلامی با بهره‌گیری از آثار اندیشمندان شرق و غرب باستان و تشویق معنوی و مادی متفکران اسلامی برای تأمل و تحول در علوم انسانی، موجبات رشد و توسعه و سرآمدی جهان اسلام در این علوم را فراهم آوردند.

واژگان کلیدی: علوم انسانی، بیت‌الحکمه، تمدن اسلامی، عصر طلایی، تعامل و تبادل

۱. دانشیار گروه علوم سیاسی، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره) قزوین؛

نشانی الکترونیکی: Info@navazeni.ir

۲. کارشناس ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره) قزوین؛

نشانی الکترونیکی: Navazeni_ali@yahoo.com